

Váratlanul lezárult Tomka Miklós vallásszociológus életpályája

(megjelenik az Új Ember hetilapban)

Tragikus hirtelenséggel 2010. november 25-én elhunyt Tomka Miklós (1941) a kortárs magyarországi vallásszociológia legkiemelkedőbb alakja. Két hete még előadást tartott a „keresztény társadalom európai sorsáról” a Háló Központban. Még örömmel adott legfrissebb német nyelvű kötetéből, melyet a Német Katolikus Püspöki Konferencia megbízásából írt. Halála napján adhattam le legújabb kutatásait összefoglaló angol nyelvű művének szerkesztett kéziratát a németországi Walter de Gruyter kiadónak. Még arról beszélt, hogy milyen témák érdeklik, s a tőle ismert lendülettel magyarózott, vitatkozott, intette és bízta hallgatóságát – majd elszetett. A Gondviselés nehezen elfogadható döntése megállította a lendületet, Magához hívta a tudóst és hívő keresztényt.

Alapképzettségét tekintve közgazdász volt, de munkássága legfőbb területe a vallás és vallásosság kutatása lett. Már a 70-es évek elejétől kezdve új vallásosság-mérési módszert kezdett alkalmazni, amely nem a kor ideológiájának alapján felállított, „egyházias vallásos” és „meggyőződéses ateista” megkülönböztetést alkalmazta, hanem árnyaltabb, több fokozatú skálát. Erre alapozva számos eredeti adatfelvételt végzett, amely révén a magyarországi vallásosság jellegzetességeiről és alakulásáról részletes képet tudott festeni. A 90-es évektől kezdve kutatási területe egyre inkább kiterjedt a kelet-közép-európai társadalmak vallási változásainak vizsgálatára, amely témában meghatározó módon vett részt számos nagy nemzetközi kutatásban. Nevéhez fűződik az említett térség társadalmainak szubrégiókra bontása és a vallásosság jellegzetességeinek országonkénti tipizálása. 1996-tól kezdve a bécsi Paul M. Zulehner pasztorálteológia professzorral közösen elindítottuk az Aufbruch 10 volt szocialista országra kiterjedő vallásosságot és egyházi viszonyokat elemző kutatását, melynek mára 14 német nyelvű kötete van, a melyet kitérítve 14 országra és további tématerületekre vezetésemmel 2007 és 2009 között megismételhetünk. Munkájában elsősorban közvélemény kutatási módszereket alkalmazott, amelyet némely téma vonatkozásában diskurzuselemzéssel egészített ki. Nemzetközi szinten is kiemelkedő és rendkívül energikus kutató volt, szigorú tanár és fáradhatatlan kutatásszervező. Sokáig elnöke volt a vallásszociológusokat tömörítő kelet-európai szakmai szervezetnek (ISORECEA) és 1992-től elnökségi tagja a Nemzetközi Szociológiai Társaságnak (SISR).

A vallással kapcsolatos szociológiai beszédmódot Magyarországon leghatározottabban ő képviselte, megnyilatkozásaiban elkötelezett féltékenységgel védve a magas szintű szakmaiságot és az adatokra alapozott korrektséget. 1992-től a Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetének főmunkatársaként a Vallásfilozófiai Csoportot vezette. 2001-től átvette a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Szociológiai Intézetének irányítását, amely évben a Bécsi Egyetem díszdoktorává avatta. 2010-ben a MTA-n megvédte nagydoktori disszertációját.

Meggyőződéses katolikus volt, aki kutatói tapasztalataival és széles körű nemzetközi műveltségével egész életében törekedett a katolikus egyház megújulását szolgálni, befelé irányuló kritikával és kifelé képviselt apológiával. 1990-től az Országos Lelkipásztori Intézet és a Katolikus Társadalomtudományi Akadémia alapítója volt, valamint az OLI Vallásszociológiai Központ igazgatója. Számos elemzéssel, publikációval és előadással segítette a társadalmi folyamatok jobb megértését a sikeresebb evangelizáció érdekében.

Halála nagy veszteség a magyar katolicizmus valamint a hazai és a kelet-közép-európai vallásszociológia szakma számára egyaránt. Nagy ívű munkásságának feldolgozása súlyos feladatot és kötelezettséget ró az őt követő generáció képviselőire, akik közül számosan tanítványaiként gyászolják. Elkötelezett katolikus értelmiségi karaktere sokak számára példaértékű lehet.

Máté-Tóth András (2010.11.27)